

Javaslatok a 2021-2027 pénzügyi tervezési időszak városi és falusi szegregátumokat érintő lakhatási programjainak kialakítására

Városkutatás Kft.
2020. 06. 11.

Források

1. Javasoljuk a forrásfelhasználás szabályozás olyan differenciálását, amely általában fenntartja az ingatlanvásárlás elszámolható költségének korlátozását, de a telepek lakásállományának csökkentését vagy felszámolását eredményező **szociális bérlakás állomány bővítése esetén pl. 50%-ban határozza meg a maximális arányt.**
2. A fenntarthatóság biztosítása miatt a szociális bérlakásként való üzemeltetés követelményét szükséges a jelenlegi 5 évről újra hosszabb, 10 évre meghosszabbítani (ami alól a kisebb értékű, bizonyos összeghatár (pl. 1-2 millió Ft) alatti beruházások lehetnek kivételek. A teljes körű komfortosítás, vásárlás és újjépítés általi állománybővítés eredményeképpen létre jövő állomány tekintetében mindenképpen a legalább 10 éves fenntartási időszak indokolt).

Indoklás:

A 2014-20 időszakban az **elszámolható költségek** nemzeti szintű szabályozását a támogatások felhasználásának rendjéről szóló **272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet** 5. melléklete tartalmazza. A szabályozás érthető nehézsége, hogy az európai uniós alapokból megvalósítandó fejlesztések rendkívül sokfélék, és nem könnyű megtalálni az egyensúlyt a szabályozás egységessége és differenciáltsága között. A komplex lakhatási beavatkozások hatékony, eredményes és fenntartható megvalósításához az elszámolható költségek szabályozásában további differenciálás szükséges. A 3.3. pont szól a beruházások költségeinek elszámolhatóságáról, a 3.3.6. pont pedig az ingatlanvásárlás költségeinek elszámolhatóságáról. A 3.3.6.4. pont az **ingatlanvásárlás** elszámolható költségét **a projekt költségvetésének maximum 2%-ában** korlátozza, és kormánydöntés erejével emelhető fel.

Érthető, hogy az ingatlanvásárlás elszámolható költségét általában erősen korlátozni kell, hiszen az ingatlanvásárlás sok esetben előnyös a projekt gazda szintjén, de nem előnyös a nemzetgazdaság szintjén (ld. a projekt céljának megvalósításához nem feltétlenül szükséges ingatlanvásárlás, pl. vállalkozás által bérelt iroda megvásárlása, stb.). Ugyanakkor **a komplex lakhatási beavatkozások alapvető célja a szegregátumokban élők számának csökkentése, ami nem, vagy csak súlyos áldozatok árán valósítható meg nagyobb mértékű lakásvásárlás nélkül, valamint nem minden esetben valósítható meg költséghatékonyan új építések révén.** A lakásvásárlásnak mindenképpen a szociális bérlakás állományt kell növelnie.

A telepek **fejlesztését és a mobilitást kombináló projektek** esetében a költségvetés akár 50%-át is indokolt lakásberuházásra, azon belül is lakásvásárlásra használni. A jelenlegi korlátozással a projekt vagy nem tartalmazhat értelmes lakhatási elemet, vagy meglévő lakás vásárlása helyett új lakás építése felé terelődik. Előbbi a program alapvető célját lehetetlenítené el. Utóbbi pedig a hatékonyságot, az eredményességet és a fenntarthatóságot is veszélyezteti.

- A hatékonyságot azért veszélyezteti, mert új lakások építése sokkal drágább és időigényesebb, mint meglévő lakások vásárlása és felújítása, hiszen az országban nagy számban vannak eladó, köztük üres lakások, és a tipikus célterületeken közepes és annál alacsonyabb piaci áron lehet vásárolni lakásokat.
- Az eredményességet pedig azért veszélyezteti, mert új lakások építése sokkal komolyabb műszaki kihívás, mint meglévő lakások vásárlása és felújítása, és számos példa igazolja, hogy

az ilyen komolyabb műszaki kihívások minden jó szándék ellenére elterelik a projekt vezetőinek figyelmét a program célja szempontjából elsődleges humán kihívásokról.

- A fenntarthatóságot pedig azért veszélyezteti, mert azt is számos példa igazolja, hogy a telepen élők bevonása a lakások felújításába két szempontból is nagyon fontos: egyrészt munkatapasztalat szerzésben, másrészt a lakások állapotának megőrzéséhez nélkülözhetetlen „ownership” tudat kialakításában. A tapasztalatok szerint a telepen élők bevonása sokkal realisabb meglévő lakások felújításába (ami jellemzően eleve több egyéni vállalkozó vagy kisebb vállalkozás együttműködésében valósul meg), mint új lakások építésébe (amit jellemzően egy-egy nagyobb vállalkozás végez).

Az elszámolható költségek szabályozásának 3.12.6. pontja értelmében némi differenciáláshoz a 3.12.1. pontban felsorolt költségekre meghatározott százalékos korlátok közötti átcsoportosítás ad lehetőséget. Projekt előkészítésre és tervezésre, közbeszerzési eljárások lefolytatására, ingatlanvásárlásra, terület-előkészítésre, műszaki ellenőri szolgáltatásra, projektmenedzsmentre, tájékoztatás és nyilvánosság biztosítására, könyvvizsgálatra, általános költségekre összesen legfeljebb 15,5% fordítható, ezen belül lehet átcsoportosítani. Az ingatlanvásárlásra történő átcsoportosításhoz a Kormány egyedi hozzájárulása is szükséges. Az ingatlanvásárlás korlátjának szükséges mértékű megemeléséhez ez a keret nem elegendő. Az elszámolható költségek szabályozását tartalmazó **Kormányrendelet mai tartalmát tehát a következő tervezési időszak tekintetében mindenképpen szükséges módosítani.**

A szociális bérlakásállomány felújítását, bővítését célzó beruházások esetében a létre hozott funkció fenntartási időszakát indokolt legalább 10 évre növelni, ami alól a kisebb értékű beruházás jelenthet kivételt. Ezt két dolog is indokolja, egyrészt a célcsoport lakhatási biztonságának hosszú távú megteremtése, másrészt a szociális bérlakásállomány (ezen belül is az elfogadható minőségű állomány) rendkívül alacsony aránya az országban. Tekintve, hogy a célcsoport számára más, a lakhatás alapvető minőségi kritériumának megfelelő, megfizethető lakhatási alternatíva nem áll rendelkezésre, így a nagyfokú, 100%-os támogatási aránnyal megvalósult lakásberuházásoktól elvárható, hogy azok hosszú távon teremtsék meg a mélyszegénységben élő, marginalizált helyzetű célcsoport társadalmi integrációjának lakhatási feltételeit.

3. Javasoljuk a szabályozás olyan differenciálását, amely általában fenntartja a projekt menedzsment elszámolható költségének korlátozását, de **társadalmi befogadási célú, pl. legfeljebb 200 millió forint támogatású és legalább 4 éves futamidejű projektek esetében esetén pl. 5%-ban határozza meg a maximális arányt.**

Indoklás:

A 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet 5. mellékletének 3.8. pont szól a projekt menedzsment költségeinek elszámolhatóságáról. A 3.8.1. pont a **projekt menedzsment elszámolható költségét a projekt költségvetésének maximum 2,5%-ában** korlátozza. Érthető, hogy a projekt menedzsment elszámolható költségét általában erősen korlátozni kell. Ugyanakkor **a komplex telep-program, és feltehetőleg más társadalmi befogadási célú, kisebb és közepes méretű, ugyanakkor komplex és hosszú futamidejű projektek esetében** a projekt menedzsment költsége **szükségszerűen többszörösen meghaladja ezt a keretet.** A projekteket megvalósító önkormányzatoknak és civil szervezeteknek a támogatáson kívül nincs más forrásuk ennek a költségnek a finanszírozására, viszont az alacsony arány gyakran a menedzsment „kiszervezése” felé mozdítja el a kedvezményezetteket, ami a fejlesztés szakmaiságának romlásával járhat. Az elszámolható költségek szabályozásának 3.12.6. pontja értelmében a differenciáláshoz **a 3.12.1. pontban felsorolt költségekre meghatározott százalékos korlátok közötti átcsoportosítás ad lehetőséget.** Projekt előkészítésre és tervezésre, közbeszerzési eljárások lefolytatására, ingatlanvásárlásra, terület-előkészítésre, műszaki ellenőri szolgáltatásra, projektmenedzsmentre, tájékoztatás és nyilvánosság biztosítására, könyvvizsgálatra, általános költségekre összesen legfeljebb 15,5% fordítható, ezen belül lehet átcsoportosítani. A projekt

menedzsment korlátjának szükséges mértékű megemeléséhez ez a keret elegendő. Az elszámolható költségek szabályozását tartalmazó Korm. rendeletet ennek korrekciójára nem szükséges módosítani.

A szociális és az infrastrukturális fejlesztések összehangolására vonatkozó javaslatok

A 2014-2020 időszakban több konstrukció kapcsolódott a komplex lakhatási programokhoz, területi lehatárolás és kölcsönös kondicionalitások változó kombinációjában (pl. az EFOP projektek ESZA-ERFA lába, külön az EFOP szociális bérlakásfelújítási felhívásai, a TOP projektek ESZA lába külön, az ERFA csak ERFA lábbal, a megyei jogú városok esetén külön felhívásként, stb.). Az EFOP kiemelt projektje hivatott kutatási és módszertani koordinációs és támogató munkával biztosítani a területi fejlesztési munkában résztvevők képzését, a projektgenerálást, facilitálást. A tereptapasztalatok alapján a következőket javasoljuk:

4. **A szakmai-módszertani támogatást biztosító kiemelt projekt indulása legalább 3-6 hónappal előzze meg az ESZA és ERFA fejlesztéseket tartalmazó projektek beadását,** és a módszertani támogatást nyújtó kollégákat is fel kell készíteni a projektek társadalmi fejlesztési tartalma mellett technikai és jogi alapismeretekkel is a sikeres szakmai-módszertani támogatás érdekében, valamint kell egy kiegészítő stáb a pályázatechnikai, műszaki és közbeszerzési tartalmak támogatása érdekében. A szakmai módszertani támogatást a projektek megvalósítása, lezárása és utánkövetésének időszakában is helytálló biztosítani.

Indoklás:

A független szakmai támogatás kulcsfontosságú annak érdekében, hogy az ESZA és ERFA projektek fenntartható, deszegregációs kimenetet is biztosító folyamatokat eredményezzenek, és egyúttal garanciát jelenthet arra, hogy a telepekre/településekre szabott projektek jöjjenek létre, egy akár kevésbé merev pályázati struktúra keretén belül. Fontos a mentorok közötti tapasztalatcsere megszervezése, és a mentorok támogatása **speciális szaktudással** rendelkező szakemberek által. Speciális szaktudással rendelkező szakember szükséges pl. olyan hagyományos területeken, mint a szociális munka, a közösségfejlesztés, a korai fejlesztés, az oktatás, a foglalkoztatás, a lakhatás, hátrálékosság, eladósodottság és az egészségügy, és olyan újabb területeken, mint a kommunikáció, a konfliktuskezelés, a dizájn drog (ld. herbál, kristály) fogyasztás és terjesztés visszaszorítása, szociális problémák kriminalizációjának megelőzése, vagy a lakhatási jogviszonyok (bérleti és tulajdonosi egyaránt) rendezése, ezen belül is a „vadtelepek” felszámolásához az ottani kusza jogviszonyok (pl. nyilvántartásba sem vett épületek, évtizedek óta nem követett tulajdonviszonyok) tisztázása az építésügyben jártas jogással. A módszertani támogatást biztosító kiemelt projekt további feladata a megvalósítás fázisában az, hogy a pályázati projektek vállalásain túl a **településfejlesztési stratégiák, ezen belül is az antiszegregációs tervek, továbbá az esélyegyenlőségi programok kapcsolódó vállalásait** is kövessék nyomon.

5. Továbbra is indokolt, hogy ERFA projekt csak ott legyen támogatható, ahol ESZA tevékenység is megvalósul (ezt az EFOP már rögzíti), ugyanakkor **ESZA jellegű projekt ott is legyen támogatható, ahol nagyobb szabású ERFA projekt nem valósul meg.**

Indoklás:

A kisebb szabású ERFA projekt – pl. ahogy az EFOP 2.4.2 és 2.4.3 felhívások – mellett is szükséges ESZA tevékenység, pl. a családsegítés, a célzott adósságkezelés, a lakók felkészítése, aktív bevonása és támogatása a felújítási folyamatok során. Mindenképpen szükséges a nagyobb szabású ERFA projektek, pl. integrált területre költözést, lakások komfortfokozatának emelését illetve fenntartási költségének csökkentését is tartalmazó fejlesztések szoros, az előkészítésre és az utánkövetésre is

hangsúlyt és forrást fordító szoft tevékenységeinek finanszírozása. Ezt az indokolja, hogy ahol nincs előzménye a jelenlét alapú szociális munkának, ott nagy a kockázata annak, hogy egy nagyobb szabású ERFA projekt nem tud kellően eredményes és fenntartható lenni (sőt, akár többet árt, mint használ), és az alapszolgáltatás keretén belül nem áll rendelkezésre kellő kapacitás ezeknek az élethelyzeteknek a kezelésére.

6. Többedik pénzügyi időszak tapasztalatai alapján javasoljuk, hogy a projektek ellehetetlenülését elkerülendő **egyetlen ESZA-ERFA kiírás jelenjen meg**, és egyetlen ESZA-ERFA projekt kerüljön – előzetes független szakmai mentorálásra építve – benyújtásra, amelyeket **közös projektmenedzsment, közös eljárásrend, ugyanakkor jól elkülöníthető költség-elemekkel** kell meghirdetni.

Indoklás:

Az ESZA és az ERFA kiírás egyszerre történő megjelentetését, valamint az ESZA és az ERFA projekt egyszerre történő kidolgozását, benyújtását és értékelését, közös menedzsment irányításával történő megvalósítását indokolja, hogy minden elemében más beavatkozás szükséges, ha a cél pl. a telep humán és fizikai fejlesztése, vagy legalább a telepen élők egy részének integrált, a foglalkoztatási lehetőségekhez és szolgáltatásokhoz közelebb lévő területre költözése. Más a fő célcsoport (pl. a telepen élő gyerekek vs. a költözésre felkészítendő családok), mások a tevékenységek (pl. a telepen élők közösségének erősítése vs. a külső kapcsolatok erősítése), mások az elvárható eredmények, stb. Ugyanakkor **az ERFA projekt kidolgozása csak vázlatosan, nagy rugalmasságot hagyva történjen meg a benyújtást megelőzően**. A projekt javaslat mutassa be, hogy hozzávetőlegesen milyen mértékben terveznek integrált területre költözést, és milyen mértékben lakások komfortfokozatának emelését illetve fenntartási költségének csökkentését. A részleteket (pl. mely családok költöznek, hová költöznek) a jelenlét alapú szociális munka és az érintett családok bevonása eredményeként lehet megtervezni. Erre a benyújtást vagy a támogatási szerződés megkötését követően kb. egy évet indokolt adni. A projektek szinte személyként meghatározott célcsoporttagokra való tervezése a bírálati rendszer ellentmondásai, a szerződéskötések csúszásai, a közbeszerzések sikertelensége, a gazdasági folyamatok volatilitása, a családok demográfiai helyzetének változása miatt ellehetetlenítette több helyi beavatkozás hatékony megvalósítását. Ugyanakkor szükséges, hogy az ERFA projekt részletes kidolgozását, az ERFA és azon belül is a lakhatási elemeknek az ESZA beavatkozásokkal való összhangját (pl. érintett családok felkészítése adósságkezelési, foglalkoztatási, egyéb szociális beavatkozások révén) a szakmai mentor támogassa.

7. A jelenleg is futó, **országos hálózattal működő karitatív szervezetek** fokozott bevonására építő projektek és **fejlesztések, illetve egyéb, eredményességüket tekintve kiemelkedő jó gyakorlatok átfogó értékelése szükséges** a hatékony forrás-allokációhoz.

Indoklás:

Az országos hálózattal működő karitatív szervezetek – az önkormányzatokkal, helyi civil szervezetekkel együttműködve – a 2020-ig tartó programozási időszak végén induló, viszonylag sok települést lefedő, sokféle elemből álló tevékenységet valósítanak meg. A költségeik jelentős részét EU-s forrásokból finanszírozzák, így eljárásrendi, technikai tanulságokon túl a szakmai tartalmakon át, a fenntarthatósági és intézményrendszeri kérdésekig bezárólag rendelkezésre tudnak bocsátani egy rendszerezhető tudásanyagot, amelyre építve a következő időszakban lehet építeni egyrészt a helyi projektek szintjén, másrészt a kiemelt támogató projekt szintjén is.

Szintén jelentős tudást halmoztak fel, a helyi szinten hosszabb távon működő, a helyi közösségekkel szorosan együtt dolgozó, komplex szemléletű programokat megvalósító szervezetek. Ezen tapasztalatok bevonása fontos inputot jelent arra vonatkozólag, hogy hogyan lehet a helyi kapacitásokat fejleszteni a projektek eredményeinek hosszú távú fenntarthatósága érdekében.

A teljesen megszüntethető telepek felszámolásának és deszegregációs célú költöztetések támogatásával kapcsolatos javaslatok

8. A mai gyakorlatot meg kell erősíteni abban a tekintetben, hogy a méretük miatt teljesen megszüntethető telepek, valamint elhelyezkedésük miatt megszüntetendő telepek felszámolásának feltétele kell legyen, hogy az itt élők **közlekedés és közszolgáltatások elérhetősége szempontjából kedvezőbb helyre költözzenek**. Azt is feltételül lehet szabni, hogy az itt élők költöztetése **ne növelje a szegregátumban élők számát**.

Indoklás:

Ezt el lehet érni például úgy, hogy a telepen élők egy része **közvetlenül** integrált területre költözik, más része pedig **kétlépcsős költözésben** vesz részt, ahol egy szegregátumban élő család integrált területre költözik, egy a telepen nagyon rossz körülmények élők között élő család pedig az így felszabaduló lakásba költözik. Így lehet biztosítani a felkészítésüket az integrált területre költözésre, ami hosszabb idejű, intenzív szociális munkával sem mindig garantálható. Fontos látni, hogy a kétlépcsős költöztetésnek vannak előnyei (több család tud előrelépni, minden család egyet tud előrelépni, ami egyrészt csökkenti az érintettek által igazságtalannak ítélt helyzeteket, másrészt növeli a sikeres felkészítés valószínűségét), miközben nincsenek hátrányai (nem kisebb a szegregátumból kiköltöző családok száma, sem az integrált területre költöző családok száma).

9. Az **integrált területek lehatárolásával kapcsolatban fontos a jelenlegi szegregátum-lehatárolásból következő tapasztalatok összesítése**, hogy ne csak egy „térképi” deszegregáció következzen be (azaz a telep szélén az út túloldalán álló üres telken épüljön egy újabb „telepi” ház), hanem a fejlesztés valóban egy társadalmi integrációs hatásmechanizmust indítson be.

Indoklás:

A telepek szomszédságában található integrált területeket vizsgálva látszik, hogy a települések telepeinek harmada esetén a telep „széle” vagy üres telek, vagy a telephez hasonló adottságú terület. Mivel a programozás ezeket mint a deszegregációs beruházások célterületeként hasznosítható területeket jelöli ki, ezért nagy a kockázata annak, hogy a telep növekedéséhez járulhat hozzá minden ilyen, csak a statisztikai adatok alapján történt lehatárolással tervezett projekt. A helyi adatpontosításnak és a területek lehatárolási módszertanának felülvizsgálata szükséges a fejlesztések területi célzásának javításához. Javasolható, hogy az deszegregációs beruházások célterületeinek meghatározását a szakmai mentorálás fokozottan támogassa. Továbbá szükségesnek mutatkozik, hogy a szegregátumok lehatárolásának eszközrendszere bővüljön és ezt informatika-technológiai fejlesztések is támogassák (pl. szociális és foglalkoztatási támogatások területi koncentrációjának rendszeres mérése alapján).

Az ESZA tevékenységekkel kapcsolatos javaslatok

10. Legalább két projekt-szint megkülönböztetését javasoljuk.
 - Ahol nem volt előzményprojekt, **közepes vagy hosszú futamidejű, kevésbé komplex, és alacsonyabb költségvetésű projektek** lehetnek indokoltak. A tevékenységeknek minimálisan a **jelenlét típusú szociális munkára, adósságkezelésre a közösségfejlesztésre**, helyi releváns **civil szervezetek kapacitásának fejlesztésére** (a fenntarthatóság érdekében), és a **gyerekeknek, különösen a kisgyerekeknek nyújtott szolgáltatásokra és a jelzőrendszer megerősítésére** kellene kiterjednie, a telep méretétől függően is differenciált költségvetéssel.

- Ahol volt előzményprojekt, vagy belép máshol komoly tapasztalatot szerzett szervezet, **hosszú futamidejű, és komplexebb, és magasabb költségvetésű projektek** lehetnek indokoltak. A tevékenységeknek minimálisan az előző pontban felsoroltakra, valamint hangsúlyosan a **foglalkoztatásra** és a **mobilizálásra** kellene kiterjednie, a telep méretétől függően is differenciált költségvetéssel. Az ilyen projekteket megvalósítók jogosulttá válnának **nagyobb szabású ERFA forrás** felhasználására.

Indoklás:

A társadalmi befogadási célú támogatásokkal kapcsolatban régóta újra és újra megfogalmazásra kerülő javaslat, hogy a beavatkozások fenntarthatóvá tételéhez a korábban szokásos 2-3 éves projektek nem elegendők, hosszabb futamidőre van szükség. Ez a javaslat a 2014-20 időszakban részben teljesült, mert több kiírás is enged hosszabb futamidőt. Ugyanakkor pl. a közelmúlt város-rehabilitációs kiírásainak (TOP) fontos tapasztalata, hogy hosszabb távú projektek megvalósításának támogatásához nem elegendő megengedni a hosszabb futamidőt és növelni a pályázható forrást, hanem további két akadályt kell megoldani.

Egyrészt, a kiírásokban számos olyan feltétel szerepel, amely nehezítheti hosszabb futamidejű projektek megvalósítását. A város-rehabilitációs kiírásokban explicit akadály pl. az építési engedélyek benyújtására szabott határidő, a mérföldkövek (az indikátor teljesítésére szabott határidő). Ezek ellehetetlenítik a családok alapos kiválasztását és felkészítését a költözésre, valamint olyan családokat „kiejt” a projektekből, akiken egyébként nem lehetne máshogy segíteni. Implicit akadály pl. a projekt menedzsment költségre szabott 2,5%-os felső érték, ami azokban az esetekben, ahol a szakmai vezetők költségeit is ide számolnák el, gyakorlatilag ellehetetleníti a megfelelő szakmai tartalmak érvényesítését.

Másrészt, az önkormányzati döntéshozók nem feltétlenül érdekeltek abban, hogy az elnyerhető forrásokat részben a következő önkormányzati választások után használják fel.

A fentiek okán **a minimális futamidőt is növelni kell** (telepeket érintő projektek esetében legalább 3,5 vagy 4 évre). Amennyiben ez valamilyen okból nem volna lehetséges, akkor **a pályázható forrás mértékét a projekt futamidejének függvényében kell meghatározni, valamint a hosszabb projekteknek arányosan nagyobb forrást kell biztosítani.**

A hosszabb futamidő nemcsak azért indokolt, hogy később legyen vége a projektnek, hanem azért is, hogy ne egyik pillanatról a másikra legyen vége. **A projekt vége felé csökkenő intenzitás indokolt.** Például 5 éves projekt esetén az utolsó 12 hónapban legfeljebb 15% legyen felhasználható (ellentétben az időarányos 20%-kal és különösen a késésbe kerülő projektekre jellemző még magasabb aránnyal). Végül, a hosszabb futamidő ellenére fontos, hogy a projekt vége után is legyen egyfajta **utánkövetés, utógondozás**, alacsony költség-igényű tevékenységekkel (pl. lakás karbantartás, kertgondozás, családi gazdálkodás egyensúlyának figyelése, helyi közösségi kezdeményezések szakmai támogatása stb.). Ez az utógondozás nagyon nagy mértékben növeli a projektek eredményességét és fenntarthatóságát. Jelenleg a szervezetek véletlenszerűen látnak el ilyen feladatot, de kis forrással – akár költségvetési forrással – biztosíthatók a tevékenységek.

A munkaerőpiaci és képzési fejlesztési elemek gondos tervezése mellett a **gyerekek taníttatását/tanulását** célzó elemek esetén fontos, hogy a kiírások azonosítsák a célok között, hogy a gyerekek a lehető legkorábban hozzáférjenek a „biztos kezdet” típusú korai fejlesztési szolgáltatásokhoz, bekerüljenek az óvodába, minél többen kerüljenek olyan középiskolába, ami érettségit és piacképes tudást ad, és hogy egyre kevesebb gyermek kerüljön szegregált oktatási intézményekbe. A családsegítési tevékenységeken túl fontos, hogy a projektek komplexen foglalkozzanak a **drog fogyasztás és terjesztés** visszaszorításával illetve megelőzésével (pl. közösségfejlesztés, sport és szabadidős programok szervezése, rendőrség bevonása, stb.).

11. Az ESZA összefüggésében az **indikátorokkal** kapcsolatban javasoljuk, hogy

- magasabb összegű támogatás esetén legyenek meghatározva reális, de ambiciózus célértékek a munkatapasztalat-szerzésre és a foglalkoztatásra,

- legyenek olyan indikátorok is, amelyekre nem feltétlenül kerül meghatározásra célérték, de követésük fontos információval szolgál a projekt eredményességéről (pl. 0-3 évesen korai fejlesztési szolgáltatásokhoz hozzáférők száma, 3 évesen óvodába kerülők száma, érettségit adó szakközépiskolába kerülők száma; lakhatási jogviszony rendezettsége, stb.).
- legyenek a szegregáció mértékének csökkenését követő indikátorok (pl. integrált intézményt látogató gyerekek, ezt megalapozó szakmai segítség).

ERFA kiírásra vonatkozó javaslatok

12. Összhangban a 2014-20 időszakra vonatkozó EU útmutatóval és a hazai projektek tapasztalataival, indokolt, hogy az ERFA forrás nagyobb mértékben támogassa az integrált, kedvezőbb területek felé irányuló **mobilitást**. Ugyancsak indokolt, hogy ez ne csak az adott településen belül, hanem **más, kedvezőbb helyzetű településeken is** történhessen.

Indoklás:

Annak érdekében, hogy az integrált területre költözés más, kedvezőbb helyzetű településeken is történhessen, a települések feletti szinten (pl. járási vagy megyei szinten) független szakmai-módszertani testületekben kell megtárgyalni a mobilizálási együttműködések, a települések bevonásával. A más településre költözés előfeltétele, hogy a kedvezőbb helyzetű települések köre a járás és a település foglalkoztatási helyzete alapján kerüljön meghatározásra. Olyan irányú költözést lehessen támogatni, ahol a járás és a település munkanélküliségi rátája is alacsonyabb a költözést követően, mint költözés előtt. Azért indokolt a járás és a település helyzetét is nézni, mert a foglalkoztatás jellemzően járási szinten értelmezhető (sokan járnak dolgozni a járás központjába vagy más településére), ugyanakkor kedvező helyzetű járásokban is lehetnek pl. nehezen megközelíthető települések.

A más, kedvezőbb helyzetű települések felé irányuló mobilitást **(al)bérlet támogatásával** is lehessen segíteni. Az albérlet támogatása különösen akkor lehet célszerű, ha a család egyelőre nem költözik, csak egy tagja jár el távolabbra dolgozni. Az albérlet támogatását célszerű úgy meghatározni, hogy az első hónapokban a teljes költséget fedezze (pl. az első félévben a költség 100%-a), majd fokozatosan csökkenjen (pl. a következő félévekben 75%, majd 50%, majd 25%). Az elszámolható költségek nemzeti szintű szabályozását tartalmazó rendeletben erre ki a lakásbérlet támogatására kell térni.

13. A nagyobb lakásberuházásokat – vásárlások és építések – indokolt csak integrált lakóterületen engedélyezni, míg a felújítások esetén a szegregátumok területén történő alapvető infrastrukturális hozzáférést és megfizethetőséget biztosító **beruházások-felújítások is támogathatók**, de **csak azoknak a telepeknek az esetében, amelyeken így nem nő a laksűrűség, és csak hosszabb távon számolhatók fel**.

Indoklás:

Az életveszély elhárítása és az egészségre veszélyes körülmények gazdaságossági szempontból indokolható megszüntetése csak a hosszabb távon felszámolható telepeken indokolt azt szem előtt tartva, hogy a lakhatási fejlesztések elsődleges célja a családok társadalmi felzárkózásához szükséges mobilitási utak megteremtése.

A célcsoport társadalmi integrációjának érdekében a lakásberuházások hatékonysága elsősorban úgy biztosítható, ha azok integrált, megfelelő lakáspiaci helyzetű településeken és településrészekon zajlanak.

14. A megfizethető lakásállomány bővítése érdekében az önkormányzati tulajdonú szociális bérlakásszektor mellett **más tulajdoni formák támogatása is indokolt lehet** (pl. lakásszövetkezet, non-profit lakásügynökség jellegű megoldások).

Indoklás:

A hátrányos helyzetű településeken lakhatást biztosító, és az ezekről a településekről kifelé mobilitási utakat biztosító szervezetek eltérhetnek a jelenlegi önkormányzati szereplőktől (egyesületek, egyházak, alapítványok, szövetkezetek, stb.). A lakhatási komponensek településre, térségre szabott és kívánatos kombinációját többfajta szereplő tudja eredményezni, ezért kívánatos, hogy a lakhatási komponensre fordított források elérését ezeknek a szereplőknek is biztosítsák.